

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Luken asiantuntijalausunto

1 Tausta

Vuoden 2020 talousarvioesityksen Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan selvitysosassa todetaan, että hallinnonala rakentaa uusiutuvaa Suomea — uusiutumiskykyistä ja kestävästä ruokajärjestelmästä ja luonnonvarataloutta sekä innovatiivista paikkatietojärjestelmää. Suomen tulevaisuuteen todetaan vaikuttavan useiden maailmanlaajuisen muutostekijöiden, joiden voimakkuuteen ja nopeuteen ei juuri voi vaikuttaa. Tässä lausunnossa tarkastellaan vuoden 2021 hallinnonalan määrärahoissa tapahtuvat muutokset huomioiden maataloussektorin näkymiä sekä lähivuosien maatalouden tulos- ja kannattavuuskehitystä.

2 Maataloustukien kehitys ja merkitys maatalouden kokonaistuotossa

Vuonna 2021 viljelijätukia maksetaan valtion talousarvioesityksen mukaan yhteensä 1 765 milj. euroa, eli 0,5 % enemmän kuin vuonna 2020 (Taulukko 1). Yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) mukaisia EU:n kokonaan tai osittain rahoittamia tukia maksetaan vuonna 2021 yhteensä 1 446 milj. euroa. Näiden tukien lisäksi maataloilille maksetaan vuonna 2021 kansallista tukea yhteensä 319 milj. euroa. Kansallinen tuki koostuu pääosin pohjoisesta tuesta (296 milj. euroa). EU:n budjetista maksetun tuen osuus viljelijätuista on 44 % eli yhteensä 776 milj. euroa.

Viljelijätukien lisäksi maatalousyrityksille maksetaan tukea maatalouden rakenteen kehittämiseen. Luken kokonaislaskennan mukaan tukien osuus maatalouden kokonaistuotosta on ollut viime vuosina noin 32 prosenttia.

Taulukko 1. Viljelijätuet Suomessa 2016–2021, milj. euroa (tuotantovuoteen kohdistuvat tuet).

	2016	2017	2018	2019	2020 arvio	2021 arvio
EU-tulotuki	527	534	522	524	524	524
Luonnonhaittakorvaus	547	573	543	543	545	545
Ympäristökorvaus ¹	286	291	294	294	304	310
Eläinten hyvinvointituki	79	55	58	60	62	67
Kansallinen tuki	322	328	322	322	321	319
Yhteensä	1 761	1 781	1 739	1 743	1 756	1 765

¹Ympäristökorvaukseen on sisällytetty laskelmassa myös luomuun liittyvät tuet.

Lähde: Valtion talousarvioesitys 2021; Luonnonvarakeskus.

13.10.2020

3 Suomen maatalouden talous- ja kannattavuuskehitys

Luonnonvarakeskuksen Kokonaislaskenta -järjestelmässä noin 750 kannattavuuskirjanpitotilan tulokset painotetaan Suomen maatalous- ja puutarhayrityksillä, joille kaikille saadaan näin tulokset, jotka sitten lasketaan yhteen. Näin Suomen maa- ja puutarhatalouden tuotannon arvoksi vuonna 2018 saatiin 5,8 mrd. euroa, jossa tukien osuus on noin 32 prosenttia.

Yrittäjäperheen työlle ja omalle pääomalle katteeksi jäävä yrittäjätulo nousi vuonna 2018 noin 526 milj. euroon (noin 10 400 euroon yritystä kohti) (Taulukko 2). Omasta työstä ja pääomasta aiheutuvat kustannukset ovat kuitenkin 1,5 mrd. euroa. Yrittäjätulo kattaa näistä 34 prosenttia eli kannattavuuskerroin oli 0,34 ja kokonaispääoman tuotto-prosentti negatiivinen, -2,6 prosenttia.

Taloustulokset ovat edelleen tasoltaan vaatimattomia, vaikka ovatkin hiukan kohentuneet vuosikymmen puolivälin tasosta.

Taulukko 2. Maatalouden kokonaistuoton, yrittäjätulon, kannattavuuden ja vakavaraisuuden kehitys vuosina 2013-2018.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kokonaistuotto (milj.euroa) ¹	6 068	6 061	5 696	5 592	5 623	5 787
Yrittäjätulo (milj.euroa) ²	600	602	465	317	516	526
Kannattavuuskerroin ³	0,32	0,33	0,26	0,19	0,34	0,34
Kokonaispääomantuotto-%	-3,1%	-2,6%	-3,8%	-4,5%	-2,7%	-2,6%
Omavaraisuusaste, % ⁴	76%	74%	74%	74%	72%	73%
Tiloja edustettuna, kpl	57 244	55 600	53 003	51 779	50 561	49 542

¹Kokonaistuotto sisältää myyntituotot ja tuet sekä myös rehuksi, yksityistalouteen ja jatkojalostukseen käytettyjen tuotteiden arvon.

²Yrittäjätulo on yrittäjäperheen työpalkaksi ja oman pääoman koroksi jäävä rahamäärä.

³Kannattavuuskerroin osoittaa, kuinka yrittäjätulo riittää kattamaan omasta työstä ja omasta pääoman aiheutuvat kustannukset. Kun kerroin on yksi, kaikki kustannukset on kyetty kattamaan.

⁴Yrityksen vakavaraisuutta kuvaava omavaraisuusaste lasketaan suhteuttamalla oma pääoma yrityksen varojen kokonaismäärään.

Lähde: Luonnonvarakeskus, kannattavuuskirjanpitotulokset (www.luke.fi/taloustohtori/kokonaislaskenta).

Kokonaislaskentatulokset on painotettu yleistettäväksi Suomen maa- ja puutarhatilojen lukumäärällä, joka oli vuonna 2018 noin 49 500 tilaa. Tulosten mukaan näistä positiivista yrittäjätuloa sai 30 000 yritystä, joiden yhteenlaskettu yrittäjätulo nousi noin 739 milj. euroon. Lähes 20 000 yrityksen yrittäjätulo jäi negatiiviseksi, jolloin nämä huomioiden Suomen maatalous- ja puutarhayritysten kokonaisyrittäjätulo laski 536 milj. euroon. Usein negatiivista yrittäjätuloa saaneeseen ryhmään päätyvät esimerkiksi hiljattain investoineet yrittäjät.

Kokonaislaskennan tulokset vuodelle 2019 ja ennusteet eteenpäin tulevat julkisteille loppuvuodesta. Seuraavassa kappaleessa kuvattavien keskiarvotasolla tehtyjen ennako- ja ennustetulosten perusteella yrittäjätulo tulee alenemaan.

13.10.2020

4 Suomen Maatalousyrittysten talous- ja kannattavuuskehitys sekä ennusteet

Luonnonvarakeskus laskee kannattavuuskirjanpitoaineistoon perustuen myös maatalousyrittysten keskiarvotulokset. Tässäkin tulokset painotetaan, mutta nyt kuvaamaan Suomen aktiivisten, suurimpien 33 000 maatalous- ja puutarhayrityksen keskiarvotuloksia. Koska pienimmät tilat on jätetty pois, tulokset ovat Kokonaislaskenta -tarkastelua parempia. Vuonna 2018 kannattavuuskerroin oli 0,42 ja yrittäjätulo 17 400 euroa yritystä kohti.

Ennakkotulosten mukaan vuonna 2019 kannattavuuskerroin heikkenisi 0,37:ään ja ennustetuloksissa vuodelle 2020 noin 0,36:een. Tuet säilyvät ennallaan, mutta tuotantokustannukset nousevat. Viljojen ja muiden kasvien satotason ennustetaan heikkenevän, mutta viljan hinnat eivät ole nousemassa. Kasvihuonetuotantoa painaa tomaatin ja kurkun hinta-alamäki. Maitotilojen kannattavuus kuitenkin nousee ja pääsyynä erittäin nopea rakennekehitys, pienten tilojen lopettaminen. Samasta syystä sikatilojen tulokset ovat säilyneet ja jopa kohentuneet.

Kokonaislaskenta- ja keskiarvotarkasteluissa on mukana vain maa- ja puutarhatalous. Tarkastelu ei sisällä maatalousyrittysten muuta yritystoimintaa, maatalousyrittäjien yksityistaloutta tai muuta maaseudulla harjoitettua yritystoimintaa.

Lähde: Luonnonvarakeskus, kannattavuuskirjanpitotulokset (www.luke.fi/taloustohtori/maatalous).

5 Suomen maatalouden vakavaraisuus

Maa- ja puutarhatalouteen sitoutunut pääoma oli Kokonaislaskennan mukaan vuonna 2018 yhteensä lähes 17 mrd. euroa. Tästä oli yrittäjän omaa pääomaa noin 12,4 mrd. euroa. Näin vierasta pääomaa oli vuoden 2018 lopussa vajaat 4,6 mrd. euroa. Tämä ei sisällä muun yritystoiminnan ja maatalousyrittäjien yksityistalouden velkoja.

Oman pääoman ja koko varallisuuden suhteena laskettava omavaraisuusaste on pysynyt edelleen maa- ja puutarhataloudessa 72-73 prosentin tasolla. Pääoman hidas kiertonopeus toimialalla edellyttää suhteellisen korkeaa omavaraisuusastetta. Juuri investoineilla yrityksillä omavaraisuusaste kuitenkin laskee usein tilapäisesti 50 prosentin tasolle ja kasvihuoneyrityksissä 20 prosentin tasolle.

Lähde: Luonnonvarakeskus, kannattavuuskirjanpitotulokset (www.luke.fi/taloustohtori/kokonaislaskenta).

Asiantuntijalausunnon valmistelijat: Arto Latukka ja Jyrki Niemi